

**K INTERPRETÁCII MOOROVEJ PROTISKEPTICKEJ
FILOZOFIE**

MARTIN NUHLÍČEK, Katedra filozofie a dejín filozofie, FiF UK, Bratislava

NUHLÍČEK, M.: On the Interpretation of Moore's Antiskeptical Philosophy
FILOZOFIA 65, 2010, No 1, p. 74

G. E. Moore replies to skepticism by using propositions which from the common sense perspective are trivially true. However, it seems that his replies are not effective, because the skeptic's doubts concern precisely the common sense truths. This problem became the subject of various interpretations. N. Malcolm and B. Stroud suggest that Moore is not trying to refute skepticism directly (he would not have been successful and it is not probable that he would have overlooked such a 'fatal' error). Therefore, they look for an alternative interpretation of Moore's replies. They find the ground of their effectiveness in his pointing to the use of words, as well as in the illegitimacy of the skeptic's position. The author offers an interpretation in the terms of reliabilism, which avoids the defects of the previous ones and does not require an alternative understanding of Moore's propositions: Moore insists on the reliability of perception what enables him to yield effective replies to skepticism in agreement with common sense.

Keywords: Skepticism – Common sense – Reliabilism.

Úvod. G. E. Moore sa k otázke skepticizmu vyjadruje vo svojich prácach na niekoľkých miestach. Poskytuje odpovede na tradičné skeptické problémy ohľadom existencie vonkajšieho sveta, iných myslí a pod. Špecifikum jeho odpovedí spočíva v tom, že ich formuluje ako výroky, resp. súbory výrokov, ktoré sú triviálnymi pravdami, automaticky prijímanými v bežnom, každodennom živote, t. j. z hľadiska „zdravého rozumu“. Moorova protiskeptická stratégia spočíva v tom, že poukazuje na nezlučiteľnosť týchto (triviálne pravdivých) výrokov so skeptickými tvrdeniami a zároveň na fakt, že z hľadiska zdravého rozumu je pravdivosť spomenutých výrokov nepopierateľná. Z toho, ako sa zdá, vyplýva, že skeptické tvrdenia sú nepravdivé.

Napriek „samozrejmosti“ Moorových protiskeptických argumentov sa však jeho úsilie nestretlo s jednoznačným uznaním. Naopak, z hľadiska toho, ako je postavený problém skepticizmu, sa zdá, že Moore skeptické tvrdenia nevyvrátil, pretože takým spôsobom sa vyvrátiť nedajú; skeptická pochybnosť sa totiž týka práve presvedčení, ktoré zastávame na základe zdravého rozumu. Moorove tvrdenia vyvolávajú pocit, akoby ich autor vôbec nerozumel problému skepticizmu. To všetko vedie k otázke: Čo vlastne Moore svojou protiskeptickou filozofiou zamýšľal, resp. dosiahol?

Odpoveď na túto otázku je témou tohto článku. Nesúladi medzi zdanlivou neúčinnosťou Moorových odpovedí na skepticizmus a ich jasným apelovaním na zdravý rozum, ktorý odmieta pripustiť ich nepravdivosť, sa stal predmetom filozofického záujmu. V ďalšom sa budem venovať dvom známym interpretáciám Moorovej protiskeptickej

filozofie, ktorých autormi sú N. Malcolm, resp. B. Stroud. Poukážem na to, že obidve interpretácie sú problematické, a napokon priblížim odlišnú interpretáciu, ktorá podľa môjho názoru netrpí nedostatkami predošlých dvoch. Ešte predtým však stručne zrekapitulujem protiskeptické vyjadrenia, ktoré sa vyskytujú v Moorových filozofických prácach.

Moorova protiskeptická filozofia. V článku *Obrana zdravého rozumu* [7] Moore uvádza, že dokáže vymenovať určitý počet nepochybne pravdivých výrokov, tzv. *truizmov*, o ktorých vie s istotou, že sú pravdivé (pozri [7], 7). Podľa neho tieto výroky možno chápať ako vyjadrenie stanoviska zdravého rozumu, teda ako pravdivé výroky.¹

Skeptickým tvrdeniam protirečia najmä tie Moorove výroky, ktoré sa týkajú vonkajšieho sveta: „Tu a v tejto chvíli existuje živé ľudské telo, ktoré je *mojím* telom. Toto telo sa v istom čase v minulosti narodilo a odvtedy stále nepretržite existovalo... Od narodenia bolo alebo stále je v kontakte so Zemou alebo neďaleko od jej povrchu; a v každom okamihu od jeho narodenia existovalo tiež mnoho iných vecí, ktoré majú trojrozmernú veľkosť a tvar..., od ktorých bolo v *rôznych vzdialenostiach*...; takisto existovali... nejaké iné veci tohto druhu, s ktorými bolo v *kontakte*... Medzi týmito vecami, ktoré v tomto zmysle tvorili súčasť jeho prostredia..., bolo v každom okamihu od jeho narodenia veľké množstvo iných živých ľudských tiel... Zem však tiež existovala mnoho rokov pred tým, ako sa narodilo moje telo...“ ([7], 8).

Okrem toho Moore uvádza výroky týkajúce sa obsahov mysle, ktoré však obyčajne neboli predmetom skeptickej pochybnosti. Napokon uvádza truizmus, že pre každého jednotlivca existuje súbor výrokov, ktoré korešpondujú s tými, ktoré vyslovil Moore a ktoré môže každý jednotlivec vysloviť v prvej osobe tak, že tieto výroky budú nepochybne pravdivé a daný jednotlivec bude vedieť s istotou, že sú pravdivé (pozri [7], 8 – 10).

Podobnú argumentáciu nájdeme tiež v Moorovej práci *Istota (Certainty)*, [5]. Aj v nej uvádza istý počet výrokov, o ktorých tvrdí, že sú pravdivé a že zároveň vie s istotou, že sú pravdivé. Tieto výroky súvisia s konkrétnymi okolnosťami prednášky, na základe ktorej vznikla uvedená Moorova práca: „V tejto chvíli, ako môžete všetci vidieť, som v miestnosti, a nie v otvorenom priestore; stojím a ani nesedím, ani neležím; mám na sebe šaty a nie som úplne nahý; rozprávam pomerne hlasným hlasom a ani nespievam, ani nešepkám, ani nie som celkom ticho; v ruke mám niekoľko listov papiera, ktoré sú popísané; v tej istej miestnosti, v ktorej som ja, je značné množstvo iných ľudí; a v tamtej stene sú okná a v tejto dvere“ ([5], 171).

Prístup, na základe ktorého Moore trvá na pravdivosti výrokov, ku ktorým vedie zdravý rozum a pokladá ich za prípady vedenia, ktorými možno argumentovať proti skepticizmu, využíva tiež pri formulovaní svojho známeho „dôkazu vonkajšieho sveta“, uvedeného v rovnomennom článku [6]. Tento dôkaz má byť priamou odpoveďou (!) na skeptický problém vonkajšieho sveta. Existenciu vonkajšieho sveta Moore dokazuje pomocou

---

¹ „... povedať, že existuje ‚svetonázor Zdravého Rozumu‘, znamená povedať, že [presvedčenia, ktoré sú jeho súčasťou] sú pravdivé... Ale hovoriť pohrdavo o tých ‚vierach Zdravého Rozumu‘, ktoré som spomenul, je celkom isto vrchol absurdity“ ([7], 20). Podľa Moora teda platí, že ak je výrok presvedčením zdravého rozumu, tak je pravdivý.

dôkazu existencie vonkajších predmetov. Podľa jeho názoru možno podať nespočetne veľa takýchto dôkazov: „Teraz môžem napríklad dokázať, že existujú dve ľudské ruky. Ako? Tým, že zdvihnem obe svoje ruky a poviem ‚tu je jedna ruka‘, pričom urobím isté gesto pravou rukou, a dodám ‚a tu je druhá‘, pričom urobím isté gesto ľavou rukou“ ([6], 33).

Moore predpokladal, že niektorí filozofi nebudú s jeho dôkazom súhlasiť; že budú vyžadovať dôkaz premís, teda toho, že „tu je ruka“. No: „... ak sa pod dôkazom existencie vonkajších vecí má na mysli toto, tak neverím, že nejaký dôkaz existencie vonkajších vecí je možný“ ([6], 36). Moore tak neochvejne trvá na tom, že jeho výroky predstavujú bezprostredne jasné prípady vedenia. Pri bližšom pohľade na vec sa však ťažko ubrániť námietke, že Moorove tvrdenia sú, ako sa zdá, v konečnom dôsledku zlučiteľné so skepticizmom: Psychologická neodvratnosť presvedčení, ku ktorým vedie zdravý rozum, ešte nie je (resp. nemusí byť) dôkazom nepravdivosti skeptických hypotéz. Na druhej strane, Moorove práce vyvolávajú pocit, že pripomínajú čosi dôležité, čo nemožno celkom nebrať do úvahy pri protiskeptickej argumentácii. Napätie medzi týmito dvomi skutočnosťami sa stalo hlavným predmetom záujmu interpretátorov Moorovej protiskeptickej filozofie.

Malcolmova interpretácia. Ako podotýka N. Malcolm, prvý významný interpretátor problému, o ktorom je reč, rozhodujúcim prvkom v Moorovej filozofii je explicitná obrana zdravého rozumu (pozri [4], 167 – 168). Malcolm však odmieta chápať Moorove výroky v neproblematickom zmysle bežného, každodenného života. Naopak, kritizuje Moora za údajné narušanie bežných významov a použitie slov. Týka sa to už samého výrazu „zdravý rozum“, ktorý podľa Malcolma Moore použil nesprávne: „Človek, ktorý má zdravý rozum, je *rozumný* človek [sensible man] – človek, ktorý robí rozumné súdy [sensible judgements]. Neidentifikuje sa ako človek, ktorý zastáva určitý súbor *názorov* – a to o svete alebo o čomkoľvek inom“ ([4], 170). Okrem toho Malcolm podrobuje kritike i Moorovo používanie výrazov ako „viem“, „pochybujem“, „som si istý“ a pod. Moore sa od bežného používania týchto výrazov vraj odchýlil v tom, že ich nesprávne použil v prípadoch, keď neexistovala relevantná pochybnosť ani primerané zdôvodnenie odpovede na ňu ([3], 203). Malcolm tak dospieva k záveru, že Moorova „obrana zdravého rozumu“ v skutočnosti nemá prepojenie so zdravým rozumom a ani nie je jasné, čo chcel Moore povedať a na čo odpovedá ([3], 219).

Myslím si, že uvedené Malcolmovo chápanie Moorovej filozofie je výrazne neústretné. Je pravda, že v bežnom chápaní zdravý rozum nevystupuje ako súbor názorov, ale skôr ako schopnosť prakticky účelného súdenia. No táto schopnosť sa môže *manifestovať* v určitých výrokoch. Z tohto hľadiska sú Moorove výroky plne v súlade s tým, k čomu vedie zdravý rozum. Ak sa Malcolm pýta, na čo Moore odpovedá, prehliada fakt, že uvedené články Moore koncipoval ako explicitné odpovede na skeptické problémy. Moorove výroky majú predstavovať prípady vedenia, pomocou ktorých sa pokúša vyvrátiť skeptické tvrdenia. Jeho vety teda majú správne použitie – ako protipríklady k skeptickým tvrdeniam. Ako uvádza B. Stroud, sám Moore odpovedal na Malcolmovu kritiku presne v tomto zmysle (pozri [8], 99).

Ako som spomenul, Malcolm nechápe Moorovu „obranu zdravého rozumu“ v ne-problematickom zmysle, v akom sa javí na prvý pohľad. Pri interpretácii Moora Malcolm vychádza z predpokladu (hoci explicitne ho neformuluje), že ak by Moore robil to, čo sa (na prvý pohľad) zdá, že robí (t. j. že priamo vyvracia skepticizmus), skepticizmus by tým (samozrejme) nevyvrátil, a keďže nie je pravdepodobné, že by Moore bol prehládol takéto „fatálne“ zlyhanie, musí v skutočnosti robiť niečo iné, a nie to, čo sa nám zdá. Moorove tvrdenia zdanlivo nie sú účinné ako argumenty proti skepticizmu, a preto sa Malcolm nazdáva, že Moorovi nešlo o priame vyvrátenie skepticizmu, ale o poukázanie na *používanie slov*.

Podľa skeptického názoru logická možnosť omylu postačuje na to, aby sme nikdy nemohli vedieť s istotou, či sú naše perцепčné výroky² o vonkajšom svete pravdivé, alebo nie. Podľa Malcolma to znamená, že ak by bol skepticizmus pravdivý, tak s našimi perцепčnými výroky by bola spojená istá absurdnosť, keďže by sme (princiipiálne)³ nedokázali odlíšiť pravdivý výrok od nepravdivého, resp. jeho správne použitie od nesprávneho. A ďalej: „Ak by takéto vety stelesňovali nejakú konceptuálnu absurdnosť, tak by nemali správne použitie. Nikdy by nemohli vyjadriť pravdivé tvrdenia. No takéto vety práveže majú správne použitie“ ([4], 179).⁴

Malcolm poukazuje na to, že v bežnom živote dokážeme spoľahlivo odlíšiť správne použitie perceptionských výrokov od ich nesprávneho použitia. Zdá sa tak, že tieto výroky neobsahujú žiadnu absurdnosť, čo je v Malcolmovom chápaní jadro Moorovej protiskeptickej argumentácie: „Keď proti skeptikom povedal čosi také ako ‚Teraz vidím tamtie dvere‘, nešlo o to, či sa naozaj pozeral na *dvere*. Nemusel vytvoriť príklad *pravdivého* perceptionského výroku. Na to, aby vyvrátil tvrdenie, že v koncepte videnia telesa je absurdnosť, nemusel Moore predložiť *paradigm* videnia telesa... Musel len svojim poslucháčom a čitateľom pripomenúť, že veta ‚Tamto vidím dvere‘ má správne použitie, a preto *môže* vyjadrovať pravdivý výrok“ ([4], 179).

Malcolm dochádza k záveru, že hoci Moorova „obrana zdravého rozumu“ je od zdravého rozumu v istom zmysle vzdialená, Moore *ukázal* zdravý rozum tým, že nestratil zo zreteľa samozrejmy fakt, že isté bežné vety majú správne použitie, čo by v prípade pravdivosti skeptických záverov nebolo možné (pozri [4], 181 – 182). Moore tak podľa Malcolma vyvrátil skepticizmus oveľa sofistikovanejším spôsobom, ako sa zdá na prvý pohľad.

Som však presvedčený, že Malcolmova interpretácia Moora je *nesprávna*. Podľa môjho názoru totiž pravdivosť skeptických hypotéz nemusí viesť k absurdnosti perceptionských výrokov. Skeptické argumenty nemajú za cieľ narušiť chod bežného života, takže aj keby sme prípadne boli obeťami univerzálneho skeptického omylu, spôsoby posudzovania vedenia, aké uplatňujeme v bežnom živote, by sa nezmenili. Stále by sme dokázali odlíšiť to, čo sa nám *zdá* pravdivé, od toho, čo sa nám *zdá* nepravdivé. To znamená, že

---

² Výraz „perceptionské výroky“ označuje výroky, ktoré sa vzťahujú na perцепciu, resp. vypovedajú o nej, ako napr. „Teraz vidím tamtie dvere“.

³ Za predpokladu, že pravá a mylná perceptionská skúsenosť sú pre subjekt kvalitatívne nerozlišiteľné.

⁴ Nazdávam sa, že Malcolm v tomto bode nie je celkom presný a že presnejšia formulácia uvedenej vety by znela takto: *Nikdy by sme nemohli vedieť, či vyjadrujeme pravdivé tvrdenie, alebo nie*.

zmysluplné používanie percepčných výrokov je zlučiteľné s pravdivosťou skeptických hypotéz. Navyše nemožno opomenúť fakt, že sám Moore s Malcolmovu interpretáciu poznal a úplne ju *odmietol*. Pripustil, že jeho vety možno chápať ako príklady istých použití výrazov, no nesúhlasil s tým, že by chcel skepticizmus vyvrátiť práve pomocou poukazania na používanie výrazov a viet. Naopak, jeho zámerom bolo podať jednoduché priame protipríklady k skeptickým tvrdeniam. Malcolmov predpoklad, že Moore robí niečo iné, ako sa nám zdá, je teda *nesprávny*. Moorov komentár k Malcolmovej interpretácii uvádza B. Stroud (pozri [8], 92 – 93).

Stroudova interpretácia. Autorom druhej interpretácie Moorovej filozofie je B. Stroud. Podobne ako Malcolm aj on sa prikláňa k názoru, že na prvý pohľad je zřejmé, že Moore svojimi výroky skepticizmus nevyvrátil. Stroud preto tiež hľadá alternatívnu interpretáciu, vo svetle ktorej by bol Moorov útok na skepticizmus účinný.

Na jednej strane sa zdá, že Moore nedáva dostatočnú odpoveď na problém skepticizmu; prípady, ktoré označuje ako vedenie, môžu byť z hľadiska skeptických hypotéz stále zaťažené omylom. Ako podotýka Stroud, Moorova protiskeptická stratégia sa často obmedzuje na to, že uvedie nejaký príklad z bežného života a následne vyhlási, že sa mu existencia vonkajších predmetov zdá istejšia ako závery skeptických argumentov (pozri [8], 106 – 107). Na druhej strane: „... z toho, že cítime neúčinnosť Moorovho dôkazu proti filozofickému skepticizmu, by sme nemali priamo vyvodzovať, že z jeho strany ide o nesprávne chápanie alebo nesprávne použitie slov. Nemali by sme z toho vyvodzovať ani to, že jeho tvrdenia sú dogmatické, neuvážené alebo nepodložené“ ([8], 112). Stroud tak jasne vyjadruje napätie medzi zdanlivou „filozofickou“ neúčinnosťou Moorových protiskeptických výrokov a ich neodvratnosťou pre zdravý rozum.

Stroud rieši uvedený problém pomocou rozdelenia kontextu argumentácie na *interný* a *externý*. V internom kontexte sa všeobecné pravdy dajú potvrdiť poukázaním na jednotlivý prípad, ktorý pod danú pravdu spadá. A presne to robí Moore pri otázke, či existujú vonkajšie predmety: Poukáže na prvý vonkajší predmet, ktorý mu napadne. Interná odpoveď totiž vychádza zvnútra rámca vedenia jednotlivca, z toho, čo už vie alebo čo môže zahrnúť do svojho vedenia na základe toho, čo už vie ([8], 117). Z tohto hľadiska je Moorova odpoveď na skepticizmus triviálna a dokonale správna. Skeptik však zjavne argumentuje v externom zmysle: Posudzuje celé (empirické) vedenie naraz, takže nie je k dispozícii nepochybný prípad takého vedenia, ktorým by sa dalo protiargumentovať. Stroud hovorí: „Nejde už viac o otázku, čomu veriť, ale o otázku, či a akým spôsobom sú ktorékoľvek z vecí, ktorým nesporne verím, vecami, ktoré viem, alebo vecami, pre ktoré môžem mať nejaký dôvod, aby som im veril“ ([8], 118). Z tohto hľadiska je Moorova reakcia na skepticizmus *neúčinná*.

Možno povedať, že Stroudovi sa rozdelením na dva kontexty podarilo dobre teoreticky vyjasniť spomínanú dvojznačnosť Moorovej argumentácie: Skepticizmus nevyvracia, lebo naň neodpovedá externe, no zároveň pôsobí mimoriadne presvedčivo, lebo z interného hľadiska je jeho odpoveď samozrejماً.⁵ Vynára sa však otázka: Prečo Moore

---

⁵ Moorovu odpoveď na skepticizmus prirovnáva Stroud k situácii, v ktorej by sa niekto snažil vyvrátiť Zenónov argument, podľa ktorého pohyb nie je možný, tým, že by prešiel križom cez miestnosť.

odpovedá výlučne interne a externý kontext ignoruje? Stroud sa domnieva, že Moore bol pravdepodobne presvedčený, že skeptická (t. j. externá) otázka nie je legitímna, a tak na ňu zámerne neodpovedal „filozofickým“ spôsobom, ale neochvejne sa pridržiaval zdravého rozumu (pozri [8], 124 – 125). To by znamenalo, že Moorova zdanlivá „nefilozofickosť“ je hlboko filozofická.

Podľa môjho názoru je však nepravdepodobné, že by bol Moore, ktorý sa v rámci svojho analytického prístupu vyčerpávajúco venoval aj tým najmenším detailom, opomenul tento bod, najmä ak bol pre pochopenie jeho filozofie taký kľúčový ako v Stroudovej interpretácii. Podľa nej je vlastne Moorov čitateľ ponechaný uprostred dilemy: Necítil Moore potrebu dotknúť sa filozofickej stránky tohto problému, alebo túto stránku jednoducho nechápal? Tak či onak, podľa slov J. Greca to z Moora robí úplného hlupáka (pozri [2], 545). Navyše je paradoxné, ak Stroud kritizuje Malcolmovu interpretáciu so slovami, že sám Moore odmietol, že by mu šlo o niečo iné, ako sa zdá na prvý pohľad, a následne predkladá vlastnú interpretáciu, podľa ktorej Moorovi koniec koncov šlo o niečo *iné*, ako sa nám zdá, totiž nie o priame vyvrátenie skepticizmu, ale o poukázanie na nelegitímnosť skeptickej otázky. Som presvedčený, že Malcolm i Stroud sa mýlia v predpoklade, že Moorovi šlo o niečo iné ako o priame vyvrátenie skepticizmu. Jeho protiskeptickú filozofiu treba teda interpretovať odlišným spôsobom.

Reliabilistická interpretácia. Podľa môjho názoru sa naznačeným ťažkostiam môžeme vyhnúť, ak budeme Moora interpretovať z hľadiska *reliabilizmu*. Ide o filozofické stanovisko, podľa ktorého sa percepčia (v protiklade k tradičnej, skepticizmom zaťaženej epistemológii) pokladá za principiálne dôveryhodný zdroj poznania.⁶ Pri reliabilistickej analýze poznania sa kladie dôraz na *spoľahlivosť* poznávacej schopnosti, ktorá je zdrojom presvedčení:⁷ Vedenie možno (zhruba) analyzovať ako pravdivé presvedčenie, utvorené pomocou (resp. na základe) spoľahlivého zdroja poznania, resp. spoľahlivej poznávacej schopnosti (pozri napr. [1], 227 – 230).

Podľa reliabilistov percepčia obyčajne vedie k pravdivým presvedčeniam (je akýmsi registrovaním pravdy), teda je spoľahlivá. Predstavuje dostatočnú evidenciu pre nadobudnutie vedenia, preto vyžadovať dodatočné argumenty na jej podporu, ako to robí skeptik, je neopodstatnené. Tento spôsob uvažovania úzko súvisí so zdravým rozumom. Reflektuje spôsoby, akými získavame a posudzujeme vedenie na základe percepcie v bežnom, praktickom živote.

Interpretáciu Moorovej protiskeptickej filozofie z hľadiska reliabilizmu rozpracoval J. Greco [2]. Vyzdvihuje najmä prvok evidencie založenej na percepcii: „... keď Moore podáva svoj dôkaz, dobre vie, že skeptici s ním nebudú spokojní. Moore sa nepokúša dať

Niečo by tým síce *ukázal*, no v žiadnom prípade, by sme to nemohli pokladať za logické vyvrátenie Zenónovho argumentu (pozri [8], 139 – 400).

⁶ Percepčné presvedčenie sa považuje za zdôvodnené *prima facie*; t. j. je zdôvodnené, až kým sa neobjaví dôvod svedčiaci o opaku (napr. ako výsledok bližšieho skúmania).

⁷ Zdôvodnenie presvedčenia v tomto prípade spočíva práve v tom, že poznávacia schopnosť, ktorá je jeho zdrojom, je spoľahlivá.

skeptikom niečo, s čím budú spokojní. Moorovo stanovisko je skôr také, že o existencii vonkajších predmetov nevieme pomocou dôkazu. Naopak, to, že vonkajšie predmety existujú, vieme vďaka tomu, že ich vnímame, a preto sa skeptici mýlia, keď na prvom mieste vyžadujú dôkaz“ ([2], 546). Podľa tejto interpretácie Moore zastáva názor, že vonkajšie predmety vnímame na základe evidencie zmyslov, a teda nie je opodstatnené vyžadovať na podporu ich existencie nejaký ďalší dôkaz: „Súčasťou vnímania nie je zdôvodňovanie, lebo zdôvodňovanie je založené na predchádzajúcich presvedčeniach, ktoré vystupujú ako premisy“ ([2], 550). No tieto (predchádzajúce) presvedčenia často nadobúdame práve pomocou vnímania. Ak použijeme termíny Stroudovej interpretácie, tak platí, že Moore odpovedá na skeptickú otázku interne; externú odpoveď však nepodáva nie preto, že by ju ignoroval, ale jednoducho preto, lebo v kontexte reliabilizmu externá skeptická otázka vôbec nevzniká.⁸

Grecova interpretácia má oproti predchádzajúcim dvom tú prednosť, že ju možno podložiť množstvom vyjadrení, ktoré urobil sám Moore. Pomocou nej sa dá riešiť napríklad problém súvisiaci s „nezvratnou evidenciou“, ktorou Moore údajne podložil svoje premisy pri dôkaze existencie vonkajšieho sveta. Keď tvrdil, že vie, že „toto je ruka“, tak sa nemýlil, lebo ak prijmeme reliabilistické hľadisko, na základe svedectva zmyslov to naozaj vedel. Obdobnú „nezvratnú evidenciu“ spomína Moore aj v súvislosti s truizmami týkajúcimi sa vonkajšieho sveta, ktoré uvádza v *Obrane zdravého rozumu*, či s výrokmi, ktoré uvádza v prednáške *Istota*. Ani v jednom prípade nejde o dôkaz, ale o spoľahlivosť zmyslovej evidencie, ktorá ho vedie k tvrdeniam, že uvedené vety sú pravdivé a že vie s istotou, že sú pravdivé. Aj Moorova „protiskeptická stratégia“, ktorú spomína Stroud (t. j. to, že jednoducho „obrátí“ skeptickú námietku a takýto výrok vyhlási za pravdivý, napr. „Viem, že *toto* je ruka, teda viem, že nesnívam“), je v rámci tohto prístupu plne opodstatnená.

Moore sa tak s problémom skepticizmu vyrovnáva tak, že odmieta samotné *teoretické pozadie* skepticizmu. Skeptik svoje argumenty stavia na požiadavke logickej nemožnosti omylu a na racionálnom zdôvodnení percepčných presvedčení. Moore však v súlade s reliabilistickým stanoviskom nepovažuje za rozhodujúce racionálne zdôvodnenie percepčnej evidencie (t. j. formuláciu podporujúceho dôvodu, ktorý dokazuje, že to, čo sa ukazuje v percepcii, je skutočne tak), ale jej dôveryhodnosť. Bez neadekvátnosti tak môže tvrdiť, že vie, že vonkajší svet existuje, a že podať dôkaz tohto tvrdenia je pre neho ľahké.

Ak prijmeme uvedenú interpretáciu, je zrejmé, že Moore si uvedomoval závažnosť skepticizmu v celej hĺbke, takže nie je pravda, že by skeptickú otázku nechápal alebo obchádzal. Dobre rozumel problému skepticizmu a jeho výroky boli priamou odpoveďou naň. Opakovane zdôrazňoval, že sama percepcia dokáže poskytnúť adekvátnu odpoveď na skeptickú pochybnosť. Spomeňme si napríklad na Moorovu poznámku týkajúcu sa nemožnosti dokázať pravdivosť premís pri jeho dôkaze vonkajšieho sveta: V rámci jeho prístupu sa to totiž nedá; to, že sú pravdivé, vieme na základe vnímania. Nedokazovanie pravdivosti takýchto premís je práve bodom, v ktorom je Moorova filozofia prepojená so

---

⁸ V kontexte reliabilizmu totiž nevzniká možnosť pýtať sa (ako to robí skeptik): Aký dôvod máme veriť tomu, čo sa ukazuje v percepcii? Naopak, práve vďaka tomu, že sa to ukazuje v percepcii, je to zdôvodnené.

zdravým rozumom, teda s epistemickými postupmi, aké uplatňujeme v bežnom, každodennom živote.

Záver. Zdá sa, že to, čo mal Moore vo svojej protiskeptickej filozofii skutočne na myslí, zostalo nepovšimnuté, hoci to bolo celý čas priamo „pred očami“. Namiesto toho hľadali interpretátori v Moorovej filozofii nejaký skrytý alebo alternatívny zámer, čo však sám Moore rozhodne odmietol. Podľa môjho názoru je preto z interpretácií, ktoré som spomenul, najpriateľnejšia reliabilistická interpretácia jeho filozofie.⁹ Vyžaduje síce mierne neobvyklé chápanie Moorových protiskepticke zameraných prác, no tie potom vytvárajú jednoliaty celok, ktorý prepája spoločná vodiaca niť – zdravý rozum.

Na záver sa stručne dotknem otázky, ktorá celý čas takpovediac „visí vo vzduchu“: Vedie Moorova stratégia k *vyvráteniu skepticizmu*? Moore bol presvedčený, že skepticizmus vyvrátil. Ako som už spomenul, prijal iné teoretické pozadie diskusie, keď racionálne zdôvodňovanie presvedčení nahradil reliabilistickým prístupom, ktorý mu umožnil formulovať jednoduché a účinné odpovede na skeptické tvrdenia. Ukázal tým, že v bežnom živote skepticizmus nemá miesto, lebo zdravý rozum sa opiera práve o spoľahlivosť zmyslovej percepcie a nevyžaduje ďalšie argumenty, takže na prípadné skeptické otázky odpovedá triviálne.

Som však presvedčený, že poukázanie na túto skutočnosť sa nedá považovať za *vyvrátenie* skepticizmu (prinajmenšom za také, ktoré by presvedčilo prívrženca skepticizmu). Skeptik – nazdávam sa, že účinne – argumentuje práve proti prípadom „vedenia“, ku ktorým vedie zdravý rozum, a ukazuje, že tieto prípady často nevyhovujú ani len minimálnym filozofickým štandardom vedenia (ako sú napr. pravdivosť, adekvátne zdôvodnenie, vyhýbanie sa omylu a pod.). Skeptik preto vyžaduje dôkaz práve toho, čo Moore (vzhľadom na svoje stanovisko) prijíma ako dané, t. j. dôkaz, že percepčné presvedčenia, ktoré používa ako premisy, neobsahujú omyl. Myslím si teda, že Moore plauzibilne poukázal na spôsoby, akými nadobúdame a posudzujeme vedenie v bežnom živote, no tie sú stále (logicky) zlučiteľné s pravdivosťou skeptických argumentov a hypotéz.

LITERATÚRA

- [1] AUDI, R.: *Epistemology. A Contemporary Introduction to the Theory of Knowledge*. Second Edition. New York and London: Routledge 2003.
- [2] GRECO, J.: How to Reid Moore. In: *The Philosophical Quarterly*, Vol. 52 (2002), No. 209, pp. 544 – 563.
- [3] MALCOLM, N.: Defending Common Sense. In: *The Philosophical Review*, Vol. 58, 1949, No. 3, pp. 201 – 220.
- [4] MALCOLM, N.: George Edward Moore. In: *Knowledge and Certainty. Essays and Lectures*. Ithaca and London: Cornell University Press 1963, pp. 163 – 184.

---

⁹ Na tomto mieste treba upozorniť na dve veci: 1. Cieľom tohto článku nie je obhajovať reliabilizmus ako teóriu poznania, ale iba ukázať, že Moorove protiskepticke zamerané texty sa javia ako najmenej problematické vo svetle reliabilistickej interpretácie. 2. Nenaznačujem ani to, že by sa Moore bol otvorene hlásil k nejakej verzii reliabilizmu. Bol skôr len akýmsi predchodcom tohto typu epistemologického myslenia, ktorý v súčasnosti označujeme týmto výrazom.

- [5] MOORE, G. E.: Certainty. In: Baldwin, T. (Ed.): *G. E. Moore: Selected Writings*. London and New York: Routledge 1993, pp. 171 – 196.
- [6] MOORE, G. E.: Dôkaz vonkajšieho sveta. In: Wittgenstein, L.: *O istote*. Bratislava: Kalligram 2006, s. 13 – 37.
- [7] MOORE, G. E.: Obrana zdravého rozumu. In: *Z analytickej filozofie I*. Vysokoškolské skriptá. Ed.: D. Kamhal. Bratislava: Univerzita Komenského 1993, s. 7 – 35.
- [8] STROUD, B.: *The Significance of Philosophical Scepticism*. Oxford: Clarendon Press 1984.

Mgr. Martin Nuhlíček
 Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK
 Šafárikovo nám. 6
 818 01 Bratislava 1
 SR
 e-mail: martin.nuhlicek@yahoo.com

PLÁN PODUJATÍ SFZ PRI SAV NA ROK 2010

1. Cyklus *Prednášky SFZ* (január – december)
2. Letná frankofónna filozofická univerzita s témou *Vášne duše* (4. – 9. júla 2010, Smolenice)
3. 4. slovenský filozofický kongres *Identita – Diferencia* (6. – 8. septembra, Častá – Píla)
4. Valné zhromaždenie SFZ pri SAV (október, Bratislava)

PLÁN PREDNÁŠOK SFZ PRI SAV NA ROK 2010

- január:** Juraj Podroužek – Igor Sedlár (FiÚ SAV, FiF UK): *Dosah Moorovho paradoxu*
- február:** Michal Chabada (FiF UK) – *Boethius z Dácie a odsúdenia z roku 1277*
- marec:** Jan Zouhar (FF MU, Brno) – *Téma Masaryk 1910 – 2010*
- apríl:** Tomáš Nejeschleba (Univerzita Palackého Olomouc) – *Filosofie v Pražské pitvě Jana Jessenia*
- máj:** Michal Peliš (FiÚ AV ČR Praha) – *Logika otázok*
- jún:** Jozef Pauer (FiÚ SAV) – predstavenie novej knihy *Od médií k tragédii*
- júl:** Etienne Tassin (Univerzita Paris VII) – *Existencia občana ako proces dezidentifikácie*
- november:** Dušan Gálik (FiÚ SAV) – *Filozofia evolúcie*
- december:** Jozef Matula (Univerzita Palackého Olomouc) – *Obraz a fantazma v diele Tomáša Akvinského*